

SAPTHAGIRI (SANSKRIT)
SPIRITUAL ILLUSTRATED MONTHLY
Volume:9, Issue:6
September-2022, Price Rs.20/-
No. of pages-24

विरुमलविरुपविदेवस्थानानि

सप्तगिरिः

आध्यत्मिकसचित्रमासपत्रिका

सेप्टेम्बर २०२२

रु. २०/-

२७-०९-२०२२

भौमवासरः

ध्वजारोहणम्

विरुमल

श्रीवेङ्कटेश्वरस्वामिनः ब्रह्मीत्सवाः

२०२२ सेप्टेम्बर २७ तः अक्टोबर ०५ पर्यन्तम्

तिरुमलतिरुपतिदेवस्थानानि प्रदर्शमान

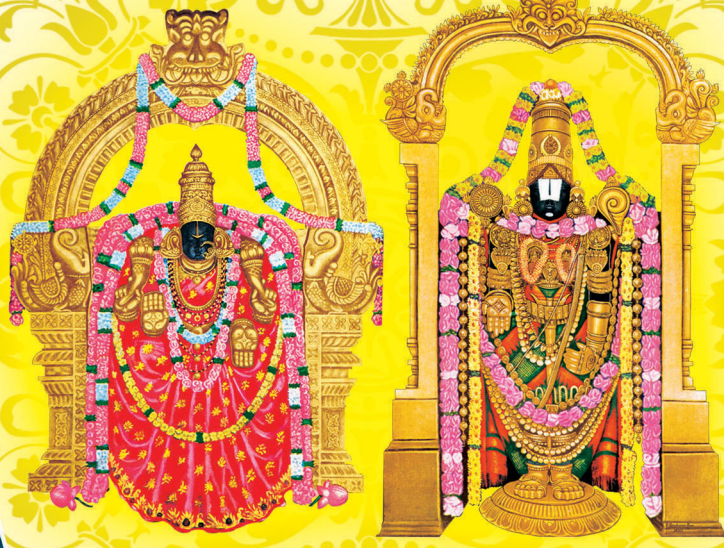

सप्तगिरेरुपरि भवतां आदराभिमानम् अनन्य समान्यम् ति.ति.दे.
पाठकानां मध्ये वारधि इव विराजमान सप्तवर्ण आध्यात्मिक सचित्र मास पत्रिका

सप्तगिरि पत्रिकायाः मूल्ये परिवर्तनम्।
भवतां गृहं प्रति एव श्रीनिवासस्य आगमनानुभूतिः

सप्तगिरि
आध्यात्मिक
सचित्र
मासपत्रिकायाः
कृते
शुल्कं दत्वा

श्रीनिवासस्य
अक्षरप्रसादं
प्रतिमासम्
अनुभूयन्तु

सप्तगिरिः

आध्यात्मिक सचित्र मास पत्रिका

(तेलुगु, तमिळं, कन्नडं, हिन्दी, आङ्ग्लं, संस्कृत भाषाः)

..... शुल्क विशेषः

एक पत्रिका प्रति: रु/- २०
वार्षिक ग्राहकत्वम् रु/- २४०
आजीविक ग्राहकत्वम् रु/- २४००
(१२ वर्ष पर्यन्तम् एव)

शुल्कस्य परिवर्तनं सेप्टेम्बर, २०२२ तः प्रारम्भः। नूतन ग्राहकानां
कृते एव एतद् परिवर्तनं भवति।

सङ्केतः

प्रधान सम्पादकः, ति.ति.दे. प्राङ्गणम् मुद्रणा, के.टि.रोड् - तिरुपति: - ५१७५०१.

दूरभाषा - ०८७७ - २२६४३६३, २२६४५४३

गीतामृतम्

उत्सन्नकुलधर्माणां मनुष्याणां जनार्दन।
नरके नियतं वासो भवतीत्यनुशुश्रुम्॥

(भगवद्गीता ४३-९)

अर्जुनः उवाच - हे जनार्दन! ये कुलधर्म भ्रष्टाः ते अवश्यं नरके वसन्ति इति अस्माभिः
आचार्यपरम्परा क्रमे श्रुत विषयम्।

अत्र अर्जुनस्य तात्पर्यम् एवं भवति वेदोक्तरीत्या आश्रम चतुष्टयं, तथैव वर्णचतुष्टयं च वर्तते। सर्वैः
अपि स्वीय वर्णानुरीत्या आश्रम धर्मान् परिपालनीया। ये तथा न कुर्वन्ति ते अवश्यं
यमधर्मराजस्य पुरतः स्थित्वा स्वीय पापान् अङ्गीकृत्य तेभ्यः दीयमान नरकवासम् अनुभवन्ति।

सङ्कीर्तनम्

श्री वेङ्कटगिरीशं - रागः - सुरटि - ताळः - आदि।
प॥ श्री वेङ्कटगिरीशं आलोकये विनायक तुरगारूढम्
अनुप॥ देवेश पूजित भगवन्तं दिनकर कोटि प्रकाशवन्तम्
गोविन्दं नत भूसुर वृन्दं गुरुगुहानन्दं मुकुन्दम्
च॥ अलमेलुमङ्गा समेतं अनन्त पद्मनाभम् अतीतम्
कलियुग प्रत्यक्ष विभातं कञ्जजादि देवोपेतम्
जलधर सन्निभं सुन्दरगात्रं जलरुह मित्राब्ज शत्रु नेत्रम्
कलुषापह गोकर्णक्षेत्रं करुणारस पात्रं चिन्मात्रम्

(अन्नमाचार्यसङ्कीर्तनम्)

अक्षरपरब्रह्मसिरी

‘सप्तगिरिः’

स
म्पा
द
की
य
म्

वार्तायां जगति वर्धयते इति आदिकविः नन्नयाचार्याणाम् उक्तिः। अस्मदीयाः कर्गज, मुद्रण यन्त्रादि आधुनिक पद्धतीनाम् आविष्करण पूर्वमेव वार्तानां प्रामुख्यं ज्ञातवन्तः। यस्य कस्यापि पत्रिकाणां कृते जवजीवोऽपि पाठकाः एव। पाठकानाम् आलोचना सरलीम् आवश्यकतां ज्ञात्वा पत्रिकाः अग्रे गन्तव्यः। तथैव पाठकाः एव यां पत्रिकाम् अभिलाषन्ति तां स्थिरकर्तव्यः।

कलियुग प्रत्यक्षदेवः भगवान् श्री वेङ्कटेश्वरस्वामिनः सन्नधौ प्रचाल्यमान विविध सेवानां प्राचुर्यार्थं मुख्यतः तिरुमलक्षेत्रस्य वैशेषिकान्, आध्यत्मिक धर्मप्रचारस्य आशीर्भूत्वा तिरुमलतिरुपतिदेवस्थानेन सप्तगिरिं १९४९ तमे वर्षे एकां लघु सञ्चिकीत्वेन आरभत। तथा आरब्ध सा सञ्चिका दिने दिने प्रवर्धमाना भूत्वा, अनेकासु भारतीय भाषासु १९७० तमे वर्षे सप्तगिरिमासपत्रिका रूपेण समेषां पुरतो आगता। तदा आरभ्य एतावत् पर्यन्तम् अविश्रान्ततया तस्याः शक्त्यानुसारेण सप्तगिरिः पाठकानां कृते आवश्यक आध्यात्मिक व्यासाः, श्रीवारि लीला विशेषाः, तिरुमलक्षेत्रस्थ वैशिष्ट्याः आर्जितसेवा विशेषाः इत्यादयः अनेके विषयाः प्रचुरिता अस्ति। सप्तगिरि मासपत्रिकोऽपरि भवद्भिः दर्शमान आदरणम् अनन्यसामान्यम्। तिरुमलतिरुपतिदेवस्थानस्य, पाठकानां मध्ये वारधी भूत्वा विराजमान सप्तगिरिमासपत्रिकाम् अत्यन्त सुन्दरेण, पृथगे परिवर्तयितुं वयं सर्वदा प्रयतमानोऽस्मः। पत्रिकायां कृते उपयुज्यमान कर्गज, सप्तवर्णात्मकचित्राणां मुद्रणे महती प्रयासो वर्तते। न केवलं प्रयासः अपि च मुद्रणा व्ययमपि इतोधिकतया सर्वत्र वर्धमाना वर्तते। एतदर्थं सेप्टेम्बर् मास सञ्चिकारभ्य एव सप्तगिरि प्रतिलिपीं शुल्कं २० रूप्यकानि, वार्षिक शुल्कं २४० रूप्यकानि इति निर्णीता वर्तते। इतः पूर्वं ये सभ्यत्वं स्वीकृतवन्ताश्चुः तेषां कृते परिवर्तनं न भवति। ये नूतनतया सभ्यत्वं स्वीकर्तुमिच्छन्ति तेषां कृते एव नूतन परिवर्तित सभ्यत्व रूपाकानि। ये आजीवन सभ्यत्वं स्वीकरिष्यन्ति तेषां कृते प्रतिमासिक सप्तगिरिमासपत्रिका लभन्ते। सर्वे पाठकाः सहृदयतया परिवर्तित विषयान् अवगम्य अस्माकं कृते भवतां प्रोत्साहं ददति इति अस्माकं विश्वासः।

तथैव अस्मिन् मासे २७ तः अक्टोबर् ५ दिनाङ्क पर्यन्तं तिरुमलक्षेत्रे विराजमान भगवान् श्री वेङ्कटेश्वरस्य ब्रह्मोत्सवाः अत्यन्त विद्ध्युम्बेण प्रचाल्यमाना वर्तते। तस्मिन् समये श्री मलयप्पस्वामिनः उभयदेवेर्याः साकं प्रतिदिनम् अनेकेषु वाहनेषु विविधाभरण भूषितैः अनेकविध फलपुष्पैः सज्जितो भूत्वा चतुर्षु माडवीधिषु उत्सवरूपेण आगम्य भक्तानां कृते दर्शनं दीयते। वर्षद्वयात् करोना विशूचिका कारणत्वेन श्री स्वामिनः ब्रह्मोत्सवः एकान्त रूपेण प्रचाल्यमानः आसीत्। परम् अस्मिन् वर्षे भक्ताः प्रत्यक्षरूपेण श्री स्वामिनः उत्सवविशेषान् द्रष्टुं तिरुमलतिरुपतिदेवस्थान याजमान्येन पुनः श्रीकारमवाप।

एतादृशं शुभतारुण्यं सर्वैः भक्तजनैः उपयुज्य स्वामिनः अपार करुणाकटाक्षसिद्धिं प्राप्नुवन्तु। तथैव स्वामिनः मानसपुत्रिका इव विराजमान सप्तगिरिमासपत्रिकामपि समादर्य भगवद्कृपापात्राः भवितव्यम् इति अस्मद् आशा।

तिरुमल-तिरुपतिदेवस्थानानाम्
आध्यात्मिकसचित्रमासपत्रिका

वेङ्कटादिसमं स्थानं
ब्रह्माण्डे नास्ति किञ्चन ।
वेङ्कटेशसमो देवो
न भूतो न भविष्यति ॥

सप्तगिरिः

गौरवसम्पादकः-

श्री ए.वी.धमरिड्डि I.D.E.S.,
कार्यनिर्वहणाधिकारी (F.A.C.), ति.ति.देवस्थानानि

प्रकाशकः - प्रधानसम्पादकः

डा॥ के.राधारमणः, M.A., M.Phil., Ph.D.,

सम्पादकः - डा॥ वि.जि.चोक्लिङ्गम्, M.A., Ph.D.,

मुद्रापकः - श्री पि.रामराजु, M.A.,

प्रत्येकाधिकारी,

ति.ति.दे.मुद्रणालयः,

तिरुपति।

सम्पुटिः-०९

सञ्चिका-०६

सेप्टेम्बर् २०२२

श्रीशुभकृत्संवत्सरस्य भाद्रपदशुक्लपञ्चमी तः
श्रीशुभकृत्संवत्सरस्य आश्वयुजशुक्लपञ्चमीपर्यन्तम् - १९४४

छायाचित्रग्रहणम् - श्री पि.एन्.शेखरः, छायाचित्रग्राहकः,
ति.ति.दे.

श्री बि.वेङ्कटरमणः, सहायक-छायाचित्रग्राहकः, ति.ति.दे.

सङ्केतः

प्रधानसम्पादकः,

सप्तगिरिः, ति.ति.देवस्थानानि

तिरुपतिः - ५१७ ५०७.

दूरभाषा - ०८७७ - २२६४५४३, २२६४३५९,
२२६४३६०

सूचनानाम्, आक्षेपाणां च कृते

सम्पर्कं कुर्वन्तु -

sapthagiri.helpdesk@tirumala.org

एका पत्रिका : रु.२०/-

वार्षिकग्राहकत्वम् रु.२४०/-

आजीविक ग्राहकत्वम् रु.२४००/-

सूचना

मुद्रितलेखानां विचाराः लेखकानामेव।

एतद्विषये अस्माकं दायित्वं नास्ति।

- प्रधानसम्पादकः

श्रीवेङ्कटेश्वरब्रह्मात्सवस्य इतिहासः

06

- डा॥ मडुगुल अनिल् कुमार

भगवतः नाम भूतभृत्

08

- श्री के.शशिः

श्रीवेङ्कटेश्वरब्रह्मात्सवस्य गरुडोत्सवस्य वैशिष्ट्यम्

09

- डा॥ अप्पाजोस्युल अन्नपूर्णा

श्रीनिवासस्य दयागुणवैभवम्

15

- डा॥ डी.दयानाथः

दुर्बुद्धिः विनश्यति

18

श्रीकृष्णस्य अपूर्वमैत्री

19

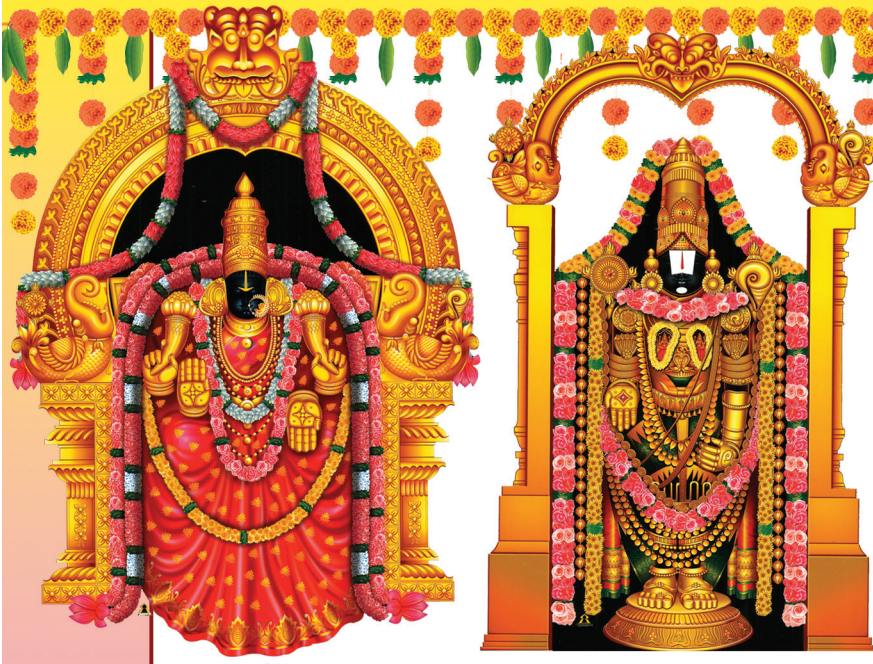
- श्री का.भास्करः

बालविनोदिनी

21

मुखचित्रम् - ध्वजावरोहणम्, तिरुमल।

अन्तिमरक्षापुटः - बृहत्शेषवाहनम्, तिरुमल।

श्रीवेङ्कटेश्वरब्रह्मोत्सवस्य

इतिहासः

- डा.मङ्गुल अनिल् कुमार

चरवाणी - ९६४०३२९५६५

सनातनसम्प्रदायानुसारं देवालयेषु क्रियमाणाः उत्सवाः एव ब्रह्मोत्सवाः। प्रप्रथमं ब्रह्मणा उत्सवाः आरब्धत्वात् ब्रह्मोत्सवाः प्रथमम् इति कथ्यन्ते। कलियुगप्रत्यक्षदेवस्य श्रीवेङ्कटेश्वरस्य ब्रह्मोत्सवाः ब्रह्मणा एव आरब्धाः इति पुराणोक्तिः। परिशील्यमाने तिरुमलक्षेत्रे प्रचाल्यमानब्रह्मोत्सवानाम् दरः अतीव विद्यते।

वेङ्कटाद्रिसमं स्थानं ब्रह्माण्डे नास्ति किञ्चन।

वेङ्कटेशसमो देवो न भूतो न भविष्यति॥

- श्रीस्कन्दपुराणम्. ३८.७०

इत्युक्तत्वात् श्रीवेङ्कटालस्य समानं क्षेत्रं, वेङ्कटेशसमो देवो त्रिषु लोकेष्वपि नास्तीति ज्ञायते। अत एव देशविदेशेभ्यः भक्ताः आगत्य श्रीवेङ्कटाचलादीशं भक्त्या सन्दर्श्य पुलकितगात्राः भूत्वा स्वाभीष्टसिद्धिं प्राप्नुवन्ति।

एकदा ब्रह्मणि सुप्रीतः श्रीमहाविष्णुः वरं वृणीष्वेति तमवदत्।

तदा ब्रह्मा-

ध्वजारोहणपूर्वश्च कार्यस्तव महोत्सवः।

स च त्वया महाभूमन्! अङ्गीकार्यः श्रिया सह॥

- श्रीवराहपुराणम् १.५०.३६

इति श्रीमहाविष्णुं प्रत्यब्रवीत्। तेन सन्तुष्टः श्रीमहाविष्णुरपि क्रियतामिति ब्रह्माणं चोदयामास। तदनन्तरं ब्रह्मा वैखानसादिमुनिभिस्सह उत्सवं चकार। ब्रह्मोत्सवान् द्रष्टुं इन्द्रादिदेवास्सर्वे प्रीत्या आजग्मुः। श्रीमहाविष्णोर्वतार पुरुषस्य, कलियुगप्रत्यक्षदेवस्य, श्रीवेङ्कटाद्रिनिलयस्य प्रथमवारब्रह्मोत्सवाः अङ्गरङ्गवैभवमेवं समभवत्। तदारभ्य तिरुमलक्षेत्रे ब्रह्मोत्सवाः प्रतिवर्षं प्रचलन्ति।

ब्रह्मोत्सवेषु प्रथमम् अङ्कुरार्पणं कुर्यात्। तस्मिन्दिने नित्यकैङ्कर्यानामनन्तरं सायंसमये सर्वसैन्याध्यक्षः विष्वक्सेनः गरुडादिदेवानङ्कुरार्पणाय यागशाला समीपमाह्वयति। तत्र नवधान्यानि निक्षिप्य अङ्कुरार्पणं निर्वहन्ति। अयमेव ब्रह्मोत्सवानामारम्भसङ्केतः। आश्वयुजमासे श्रवणानक्षत्रयुक्ते नवमदिने ब्रह्मोत्सवानां समाप्तिर्भवति।

अखिलाण्डकोटिब्रह्माण्डनायकस्य श्रीवेङ्कटेश्वरस्य ब्रह्मोत्सवाः ऐहिकपारलौकिकाः, भक्तिमुक्तिप्रदायकाः, परमात्मनः आविष्कारस्य प्रथम सोपानानि। ब्रह्मोत्सवानाम् ऐतिहासिकपरिशीलनेन - क्री.श ९६६ तः १५८३ पर्यन्तं प्रतिवर्षं एकादशमासेषु मासस्यैकतारं ब्रह्मोत्सवाः प्रचलन्तः आसन्निति शासनानि स्पष्टीकुर्वन्ति।

तमिळदेशीयानां सौरमानानुसारं यदा भाद्रपदमासः (पेरदासिमासः) भवति तदा आन्धीयाणां आश्वयुजमासः प्रविष्टो भवति। प्रतिवर्षं तदा एव ब्रह्मोत्सवानाचरेत्।

ये भाद्रपदमासे तु वेङ्कटेशमहोत्सवे।
 सेवां कुर्वन्ति ते सर्वे निष्पापा उत्तमोत्तमाः॥
 तत्र श्रीवेङ्कटेशस्य ब्रह्मा लोकपितामहः।
 चकार कन्यामासे तु ध्वजारोहमहोत्सवम्॥

श्रीवेङ्कटाचलमाहात्म्यम्. १.७.७.८.

इति पुराणोक्तिः।

वर्षत्रयस्य एकवारम् अधिकमासः भवति। तदा ब्रह्मोत्सवद्वये प्रचाल्यते। यदा अधिकमासः न भवति तदा आश्वयुजमासे शुक्लपक्षद्वितीयातिथौ आरभ्य विजयदशमीपर्यन्तं ब्रह्मोत्सवाः भवन्ति। तान् नवरात्रिब्रह्मोत्सवाः इति कथयन्ति।

अधिकमासयुक्ते वर्षे भाद्रपदमासे क्रियमाणब्रह्मोत्सवान् सालकटलब्रह्मोत्सवाः इति आह्वयन्ति। एतयोः ब्रह्मोत्सवयोः सालकटलब्रह्मोत्सवाः एव प्रधानाः।

दशमशताब्दे एकस्मिन् तमिळशासने श्रीवेङ्कटेश्वरस्य कौतुकमूर्तेः विभिन्नसेवाः कर्तुं पल्लवराज्याधिकारिणः धर्मपत्नी स्वामिने उपहाराय भोगश्रीनिवासमूर्तेः रजतविग्रहं दत्तवती। सा समवायिराणी ब्रह्मोत्सवेषु स्वहस्ताभ्यां प्रतिष्ठितरजतविग्रहस्य एव ब्रह्मोत्सवं कुर्यादिति क्री.श.९६६ तमे वर्षे शासनं चकार। तदा अर्चकाः भोगश्रीनिवासमूर्तिविग्रहं कौतुकमूर्त्यर्थं उग्रश्रीनिवासमूर्ति उत्सवविग्रहार्थं च विनियोजितवन्तः।

क्री.श. २२५४ तमे वर्षे तेलुगु पल्लवराजः विजयगण्डगोपालदेवः चैत्रमासे ब्रह्मोत्सवमकरोदिति च ज्ञायते। तावत्पर्यन्तं एकस्मिन् वर्षे त्रिवारं ब्रह्मोत्सवाः प्रचलन्ति स्म इति श्रूयते। त्रयोदशशताब्दारम्भे वीरसिंहदेवः फाल्गुणमासे संवत्सरस्य चतुर्थवारब्रह्मोत्सवानारब्धवान्। क्री.श.१३२८ तमे वर्षे तिरुवेङ्कटनाथ यादवरायः आषाढमासे प्रतिसंवत्सवरं पञ्चमवारब्रह्मोत्सवानारब्धवान्। क्री.श.१३३९ तः श्रीदेवी, भूदेवी समेत श्रीमलयप्पस्वामिनः ब्रह्मोत्सववैस्सह इतरान् उत्सवानपि निर्वहन्ति। १४ शताब्दपर्यन्तं

पेरटासिमार्गशीर्षमासयोः द्विवारान् ब्रह्मोत्सवाः प्रचलन्ति स्म। क्री.श.१४२९ वर्षे श्रीवीरप्रतापदेवरायमहारायः आश्वयुजमासे प्रतिसंवत्सरस्य षष्ठवारब्रह्मोत्सवान् कारयामास इति शासनाधाराः लभ्यन्ते। क्री.श.१४४५ तमे वर्षे अनन्तशयनर्, हरिहरायः प्रतिसंवत्सरस्य सप्तमवारब्रह्मोत्सवानारब्धवान्। १५ शताब्दे चित्रि, आडि, आवणि, पेरटासि, अल्पिसि, मासि, पडिगुणि इति सप्तमासेषु ब्रह्मोत्सवाः प्रचलिताः। क्री.श.१५१४ तमे वर्षे कर्नाटदेशे शिवसमुद्रप्रान्तीयः व्यम्बकदेवः भक्तानां आर्थिकसाहाय्येन अष्टमवारब्रह्मोत्सवान् कारितवानिति शासनेषु आधारः भवति। क्री.श.१५३० तमे वर्षे अच्युतरायः नवमब्रह्मोत्सवं प्रारम्भयामास। तदनन्तरं वर्षस्य दशवारं ब्रह्मोत्सवानकुर्वन्। क्री.श.१५७० तमे वर्षे सदाशिवरायः संवत्सरस्य एकादशवारब्रह्मोत्सवं कृतवानिति शासनैः ज्ञायते। एवं परिशील्यमाने क्री.श.१५८३ तमपर्यन्तं प्रतिवर्षम् अनेकवारं ब्रह्मोत्सवाः प्रचलिताः इति इतिहासशासनानि स्पष्टीकुर्वन्ति।

अद्यतनकाले प्रचाल्यमानेषु श्रीवेङ्कटेश्वरस्य ब्रह्मोत्सवेषु प्रथमदिने सायं ध्वजारोहणात् स्वामिनः ब्रह्मोत्सवाः प्रारभ्यन्ते। ध्वजारोहणानन्तरं बृहत्शेषवाहनम्, लघुशेषवाहनम्, हंसवाहनम्, सिंहवाहनम्, मुक्ताशिविका, कल्पवृक्षवाहनम्, सर्वभूपालवाहनम्, मोहिनी अवतारः, गरुडवाहनम्, सूर्यप्रभावाहनम्, चन्द्रप्रभावाहनम्, अश्ववाहनम् इत्येते वाहनसेवाः क्रमशः भवन्ति। चक्रस्नानध्वजावरोहणयोरनन्तरं ब्रह्मोत्सवानां समाप्तिर्भवति।

ब्रह्मोत्सवानां निर्वहणेन स्वामिनः शक्तिः वर्धते। तेन कारणेन दयालुत्वं संवर्धय भगवान् श्रीदेवीभूदेवीसमेतश्रीमलयप्पस्वामी भक्तान् रक्षतीति शास्त्राणां, पुराणानां च उक्तिः। एतादृशान् कलियुगप्रत्यक्षदेवस्य भगवतः श्रीवेङ्कटेश्वरस्य ब्रह्मोत्सवान् भक्त्या दृष्ट्वा तरेम।

भगवतः नाम भूतभृत्

- श्री के.शशि:

आगतेभ्यः भक्तेभ्यः तिरुच्चि-श्रीरङ्गनाथदेवालये प्राथःकालीनपूजायाः परं प्रसादवितरणं रूढिगतम् आसीत्। प्रतिदिनम् श्रीरङ्गनाथाय समर्पितं प्रसादं स्वीकर्तुं भक्त्या भाक्ताः पङ्क्तौ प्रतीक्षन्ते। किन्तु कश्चन वयोवृद्धः, भक्तान् अलक्ष्य, भक्तान् नोद्यमानः सः पङ्क्त्याः अग्रभागं सम्प्राप्य तिष्ठति स्म। तस्य हस्ते प्रसादस्वीकरणार्थं बृहत् पात्रम् विद्यतेस्म।

“अहमस्मि दरिद्रः। मम षट् अपत्यानि वर्तन्ते। अप्राप्ते प्रसादे ममापत्यानि निराहारेण तिष्ठेयुः” इति ब्रुवन् प्रसादं याचते स्म।

किन्तु वृद्धस्य अयं व्यवहारः देवालये प्रसादवितरकाणां मनसि लज्जाम् उत्पादयति स्म। अतः ते श्री भगवद्पादान् श्रीरामानुजाचार्यान् उपसर्प्य वृद्धस्य व्यवहारम् अश्रावयन्।

इमं व्यवहारमाकर्ण्य श्रीरामानुजभगवद्पादाः अन्येद्युः वृद्धस्य व्यवहारस्य विषयं श्रोतुकामः प्रसादवितरणस्थलं समायाताः। वृद्धज्येष्ठम् अपृच्छत् किमर्थम् इयं याचना भवद्भिः क्रियते प्रतिदिनमिति। ज्येष्ठः अवदत् - “स्वामिन्, अहं दरिद्रः, मम ६ अपत्यानि। तानि अप्राप्तवयस्कानि अपि। उदम्भरणार्थम् अनन्यगतिकः। अतः सर्वान् नोद्यमानः अहम् अग्रे स्थित्वा प्रसादं याचे। यदि अग्रे न स्थायते तर्हि अन्ते स्थित्वा प्रसादः न प्राप्येत इति काचित् मम शङ्का” इति।

श्रीचरणाः सर्वम् आकर्ण्य ज्येष्ठम् अपृच्छत् “किं भवता विष्णुसहस्रनाम्नः पठनं ज्ञायते?” इति।

वृद्धः अवदत् “अहन्तु अपठितपूर्वः, किन्तु देवालये श्रुत्वा किञ्चिदिव स्मर्यते” इति। तर्हि श्रीचरणाः पुनः अवदत् “यत् किमपि ज्ञायते भवता उच्यताम्” इति तस्मात् वृद्धः “विश्वं विष्णुर्वषट्कारो भूतभयभवत्प्रभुः। भूतकृद्भूतभृद्भावो --- ” इति आरभ्य स्थगितप्रायः अभवत्। तदवसरे एव श्रीचरणैः उक्तम्, “भवता श्रीविष्णुसहस्रनामसु षडेव नामानि उक्तानि” इति। आम् अहं न अपठम् अतः अधिकानि नामानि न वक्तुं शक्नोमि” इति वृद्धः अब्रवीत्।

तदा श्रीरामानुजभगवद्पादैः उक्तम्, तत्र अधिका चिन्ता ना आवश्यकी, भगवतः षष्ठं नाम वर्तते भूत-भृत्। तस्य अर्थः अस्ति सकलान् जीवान् पोषयति धारयति इति। अतः भवता श्रद्धया, पूर्णभक्त्या च अस्य नाम्नः जपं प्रारभ्यताम्। तस्मात् भवतः कष्टानि अपसरन्ति इति वदन् “श्री भूतभृते नमः” इति उपादिशत्।

केभ्यश्चित् मासेभ्यः परं, श्रीचरणाः वृद्धं स्मरन् तस्य विषये प्रसादवितरकान् अपृच्छत्। तदानीं वितरकाः अब्रुवन् - एतेषु दिनेषु तेन न आगम्यते, वयं न जानीमहे किमभवतिति। तस्य उपस्थितिः कतिपयेभ्यः दिनेभ्यः न वर्तते। किन्तु कश्चन विलक्षणः विचारः घटति प्रतिदिने - भगवते समर्पिते प्रसादस्य कश्चन भागः नष्टः पूजानन्तरं भवति, यथा कोऽपि स्वीकृतवानिव” इति।

प्रायेण कथमपि अनेन वरिष्ठेण वृद्धेन स्वीक्रियते इति अस्माभिः शङ्क्यते इति। अन्येद्युः पूजायाः परं प्रासादः न्यूनः जातः इति संलक्ष्य श्रीचरणाः वृद्धं द्रष्टुं तस्य कुटीरं प्रति उपागच्छत्।

श्रीचरणे सम्प्राप्ते वृद्धः श्रीचरणस्य पादवन्दनं कुर्वन् - “भवन्तः महात्मानः। अस्माकं कष्टानि परिहृतवन्तः।

प्रतिदिनं प्रसादस्वीकरणार्थं मया गन्तव्यम् इति अवश्यकता न आसीत्। प्रतिदिनं भवता प्रेषितः कश्चन बालकः अत्रागत्य भूयिष्ठं प्रसादं दत्त्वा गच्छति। भवते अनेके धन्यवादाः....” इति कथनावसरे एव श्रीचरणाः ज्ञातवन्तः यत् कार्यमिदं श्रीरङ्गनाथस्वामिनः एव इति। भूतभृत् नाम सर्वान् पोषयति इति अर्थः, तर्हि कथं वा भक्त्या जपं कुर्वन्तं वयोवृद्धं त्यजेत् इति मनसि अचिन्तयत् श्रीचरणाः। पुनरपि अन्यत् एकं वचः मनसि समायातम्, गीतायां भगवता प्रोक्तम् - **न च मत्स्थानि भूतानि...पश्य मे योगमैश्वर्यम् -**

अतः विष्णुसहस्रनाम्नि प्रत्येकं नाम महत्तमः विशिष्टर्थोऽपेतः इति ज्ञात्वा सार्थं पठनीयं यस्मात् मङ्गलं भवेत्।

- डा.अप्पाजोस्युल अन्नपूर्णा

चरवाणी - ९९४८६७९९९६

गरुडः पक्षिषु श्रेष्ठत्वात् पक्षिराजः इति स्तूयते। भगवतः चतुर्मुखस्य पौत्रः कश्यपर्षिः। तस्य कद्रूः, विनता चेति द्वे पत्न्यौ आस्ताम्। ते भगिन्यौ। तयोः ज्येष्ठा कद्रूः, कनिष्ठा विनता च। कश्यपर्षेः कद्रूनाम्नां भार्यायां पुत्रत्वेन अनन्तादयः नागरूपैः अजायन्त। कश्यपर्षेः विनतायाश्च पुत्रत्वेन अरुणेन सह गरुडः पक्षिरूपेण अजायत। विनतायाः पुत्रः इति कारणात् गरुडः वैनतेयः अभवत्। कद्रूःस्वकीयाम् अनुजां विनतां दासीं कृत्वा तां स्वपुत्राणानां कद्रूनियोगानुसारं दास्यात् मोचयामास। देवलोकं गत्वा अमृतकलशं महेन्द्रात् प्राप्य स्वमातरं मुमोच। तदा तस्य शौर्यं दृष्ट्वा प्रीतः भगवान् श्रीमन्नारायणः तस्यै गरुडाय स्वकीयं वाहनं भवितुं वरं ददौ। तदाप्रभृति गरुडः भगवतः श्रीमन्नारायणस्य वाहनत्वं प्राप्तवान्। किञ्च गरुडः श्रीमन्नारायणस्य वाहनमभवदिति हेतोः वेदात्मा च अभवत्। तदारभ्य सः “वेदात्मा विहगेश्वरः” इति स्तूयते। अनेन श्रीवैष्णव सम्प्रदायेन श्रीमतः भगवतः पक्षिराजस्य गरुडस्य अधिकप्रामुख्यं लब्धम्।

वेदस्वरूपः, श्रीमहाविष्णोः वाहनं गरुत्मान् मातृभक्तिपरायणः, निरन्तरं स्वामिसेवातत्परश्च। एवमेव पक्षिजातीयस्य नेता चाभवत्। अपारशक्तियुक्तः पुरुषः गरुडः। ऋग्वेदे सुपर्णसूक्तं तथा अष्टादशपुराणेषु अन्यतमे गरुडपुराणे च अस्य महिमा प्रकटितः।

गरुडस्य गरुत्मान्, वैनतेयः, सुपर्णः, तार्क्ष्यः, खगेश्वरः, नागान्तकः, पन्नगाशनः, विष्णुरथः इत्यादीनि नामानि सन्ति। श्रीहरेः मुख्यं सेवकममुं कालस्वरूपः इति पुराणानि वर्णयन्ति। तस्य उत्तरायणस्य, दक्षिणायनस्य च प्रतीकम्। तथैव वैनतेयस्य पक्षौ शुक्लकृष्णपक्षयोः कृते एवम् अह्नः रात्रेः च सूचकौ भवतः। एवमेव शास्त्रविद्यायाः, मोक्षस्य च प्रतीकौ स्तः। जीवात्मनः प्रतिनिधिः वैनतेयः। भक्तिप्रपत्तिभ्याम् असमानसेवया निरुपमानं विनयेन च जीवात्मनः प्रतिनिधिः वैनतेयः। भक्तिप्रपत्तिभ्याम्, असमानसेवया, निरुपमानं विनयेन च जीवात्मा परमात्मानमाश्रयति। अस्य प्रतीकः एव गरुडः। अत एव गरुडः श्रीमहाविष्णोः प्रधानवाहनो भूत्वा स्वमहिमानं दिक्षु वितरति।

तिरुमलक्षेत्रे
विद्यमानस्य श्रीवेङ्कटेश्वरस्य
ब्रह्मोत्सवाः सुप्रसिद्धाः।
ब्रह्मोत्सवेषु प्रतिदिनम्
अनेकानि वाहनानि भगवतः
सेवायै उपयुज्यन्ते। तेषु
अन्यतमं भवति गरुडवाहनम्।
तमिलभाषायां “आळ्वार्” इत्युक्ते
रक्षकः, दैवभक्तौ मग्नः, प्रधानभक्तः,
विष्णुभक्ताग्रेसरः इति च अर्थाः। अतः एव वैष्णवाः गरुत्मन्तं
“गरुडाल्वार्” इति व्यवहरन्ति।

श्रीमहाविष्णोः अंशभूतस्य श्रीवेङ्कटेश्वरस्वामिनः
प्रधानवाहनं गरुडः। अत एव अमुं गरुडं “पेरिय तिरुवाडि”
(प्रधानभक्तः, प्रथमभक्तः) इति आह्वयन्ति।
गरुडवाहनसेवायाः विशेषः भवति यत् वर्षस्य अन्येषु दिनेषु
यानि आभरणानि ध्रुववरस्य शोभां कुर्वन्ति तानि मकरकण्ठी,
लक्ष्मीहारः सहस्रनाममाला च गरुडवाहनसेवायामस्मिन् दिने
उत्सवमूर्तिं श्री मलयप्पस्वामिनमलङ्कुर्वन्ति। गरुडोपरि
विहरतः उत्सवमूर्तेः, ध्रुववरस्य श्रीवेङ्कटेश्वरस्य च भेदो
नास्तीति निरुपणायैव एवं क्रियते।

ताल्लपाक अन्नमाचार्यः स्वकीर्तनेषु
गरुत्मन्तमारुढवन्तं श्रीवेङ्कटेश्वरं बहुधा अस्तुवत्। भद्राचल
रामादासोऽपि श्रीरामं ‘गरुड गमन रारा, नन्नु नी करुण
एलुकोरा इति स्तोत्रं चकार। विष्णुमन्दिरेषु यो ध्वजस्तम्भः
वर्तते सः गरुडस्तम्भः, कम्बः इति च प्रसिद्धिमवाप।
ब्रह्मोत्सवारम्भार्थं ध्वजस्थम्बस्य उपरि पटे गरुडस्य चित्रं
विलिख्य उत्थाप्यते। श्रीहरिं स्वपृष्ठे वहतः गरुत्मतः भङ्गिमा

क्रि यायो गासनम्।
यौ गिक शास्त्रदृष्ट्या
निश्चलतायाः,
आत्मविश्वासस्य,
असाधारणप्रज्ञावृद्धेश्च
इदमासनम् उपकारकं भवति।
गरुत्मानं अनेनावतारेण एतान्
सुगुणान् प्रकटीकरोति।

गरुडवाहनद्वारा श्रीवेङ्कटेश्वरः

दासानुदासोऽहमिति प्रकटयति। अपि च
ज्ञानवैराग्यसिद्धिमभिलषन्तः मानवाः ज्ञानवैराग्यरूपाभ्यां
पक्षाभ्यां साहाय्येन विहार्यमाणस्य गरुडस्य दर्शनेन
पापविनिर्मुक्ताः भवन्तीति भगवान् सूचयति।

श्रीविल्लिपुत्तूरुतः आनीतया, गोदादेव्या धारितया
मालया गरुडवाहनारूढं उत्सवमूर्तिं श्रीमलयप्पस्वामिनं अस्मिन्
उत्सवे अलङ्कुर्वन्ति। गरुडस्य पक्षौ विजयस्य सङ्केतौ।
अत एव न केवलं ब्रह्मोत्सवेषु गरुडपञ्चमीतिथौ क्रियमाण
गरुडोत्सवमपि भक्ताः दृष्ट्वा सन्तुष्टाः भवन्ति।

सर्वकालसर्वावस्थासु च स्वाश्रितानां शरणागतानां
परित्राणाय एव शङ्खचक्रधारी श्रीवेङ्कटेश्वरः गरुडोपरि
पर्यटतीति गरुडोत्सवस्य परमार्थः।

अतः वयं सर्वे अस्मिन् दिने भगवन्तं पक्षिराजं गरुडं -
कुङ्कुमाङ्कितवर्णाय कुन्देन्दुधवलाय च।

विष्णुवाह नमस्तुभ्यं पक्षिराजाय ते नमः॥

इति स्तुवन्तः अस्योपरि विराजमानं भगवन्तं
श्रीमलयप्पस्वामिनं श्रीवेङ्कटेश्वरं भक्त्या पश्येमा।

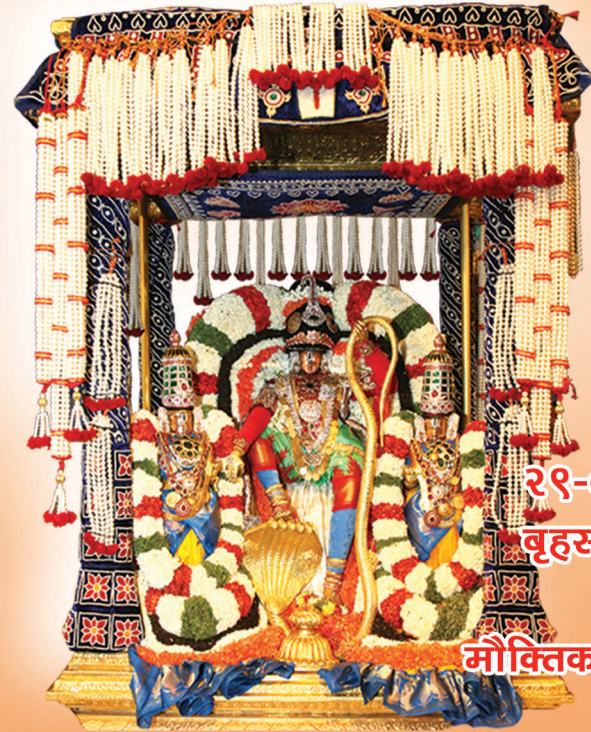
तिरुमल
श्रीवेङ्कटेश्वरस्वामिनः ब्रह्मोत्सवाः
२०२२ सेप्टेम्बर् २७ तः अक्टोबर् ०५ पर्यन्तम्

२८-०९-२०२२
सौम्यवासरः
रात्रौ
हंसवाहनम्

२८-०९-२०२२
सौम्यवासरः
प्रातः
लघुशेषवाहनम्

२९-०९-२०२२
बृहस्पतिवासरः
रात्रौ
मौक्तिकमण्डपवाहनम्

२९-०९-२०२२
बृहस्पतिवासरः
प्रातः
सिंहवाहनम्

तिरुमल

श्रीवेङ्कटेश्वरस्वामिनः ब्रह्मोत्सवाः

२०२२ सेप्टेम्बर् २७ तः अक्टोबर् ०५ पर्यन्तम्

३०-०९-२०२२, भृगुवासरः

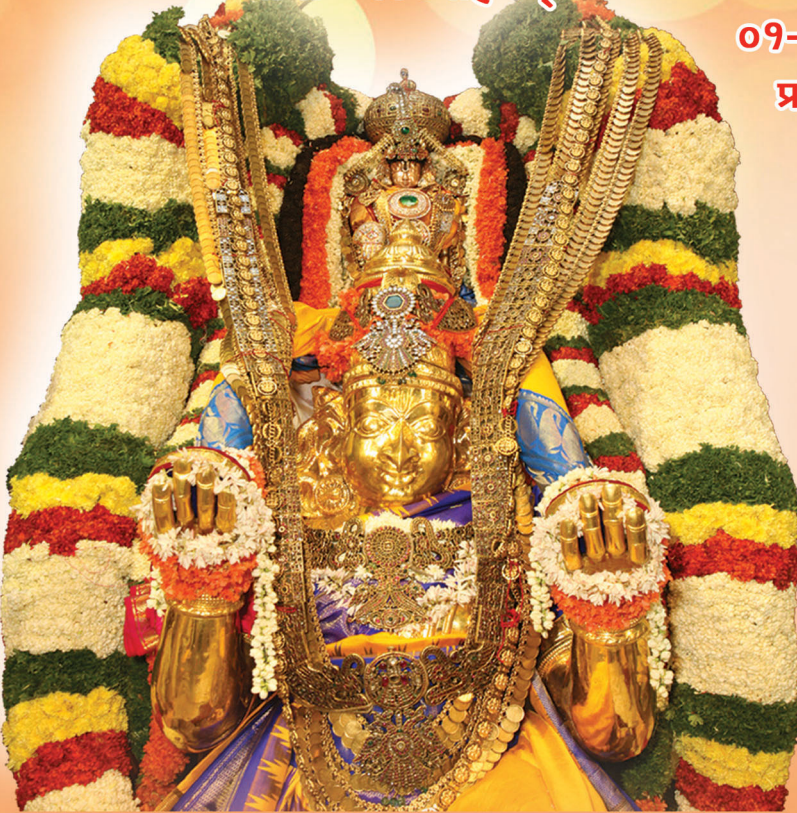
प्रातः कल्पवृक्षवाहनम्

०९-१०-२०२२

मन्दवासरः

रात्रौ गरुडवाहनम्

३०-०९-२०२२

भृगुवासरः

रात्रौ

सर्वभूपालवाहनम्

०९-१०-२०२२ मन्दवासरः

प्रातः आन्दोलिकायां

मोहिन्यवतारः

तिरुमल

श्रीवेङ्कटेश्वरस्वामिनः ब्रह्मोत्सवाः

२०२२ सेप्टेम्बर् २७ तः अक्टोबर् ०५ पर्यन्तम्

०२-१०-२०२२

भानुवासरः

रात्रौ - गजवाहनम्

०२-१०-२०२२

भानुवासरः

प्रातः

हनुमद्वाहनम्

०३-१०-२०२२

इन्दुवासरः

प्रातः

सूर्यप्रभावाहनम्

०३-१०-२०२२

इन्दुवासरः

रात्रौ - चन्द्रप्रभावाहनम्

तिरुमल
श्रीवेङ्कटेश्वरस्वामिनः ब्रह्मोत्सवाः
२०२२ सेप्टेम्बर् २७ तः अक्टोबर् ०५ पर्यन्तम्

०४-१०-२०२२

भौमवासरः

रात्रौ

अश्ववाहनम्

०४-१०-२०२२

भौमवासरः

प्रातः

रथोत्सवः

०५-१०-२०२२

सौम्यवासरः

प्रातः - चक्रस्नानम्

श्रीनिवासस्य दयागुणवैभवम्

- डा.डी.दयानाथः

चरवाणी - ९४९९२९५८४९

समस्तजननीं वन्दे चैतन्यस्तन्यदायिनीम्।

श्रेयसीं श्रीनिवासस्य करुणामिव रूपिणीम्॥

इति श्रीमद्वेदान्तदेशिकः भगवतः श्रीनिवासस्य दयागुणं स्तौति। वस्तुतः असंख्यगुणेषु दयागुणः सर्वोत्कृष्टः इति वक्तुं शक्यते। दयागुणेनैव वयं सर्वे भगवता रक्षिताः भवामः। दया एव कारुण्यमित्यपि शब्देन व्यवहियते। तदेव श्रीभगवद्रामानुजमुनिविरचिते शरणागतिगद्ये उक्तम् - 'स्वाभाविकानवधिकातिशयज्ञानबलैश्चर्य.... सौहार्दसाम्यकारुण्य... महार्दव' इति। किं नाम कारुण्यमिति पृष्ठे श्रीसुदर्शनसूरिः - 'स्वार्धानपेक्षा परदुःखासहिष्णुता' इति वदति। तथा च वेदान्तदेशिकः स्वीयरहस्यरक्षायाम् - 'अनुद्दिष्टस्वप्रयोजनान्तरा परदुःखनिराकरणेच्छा' इति द्योतयति। एभिः वचनैः भगवतः दयागुणवैशिष्ट्यं ज्ञातुं शक्नुमः। वस्तुतः वयं मनुष्याः प्रतिदिनं नानाविधापराधान् ज्ञाताज्ञातपूर्वकम् आचरामः। तथाविधापराधान् अविगणय्य श्रीनिवासस्य महिषी दयागुणरूपा महिषी अस्मान् सर्वदा रक्षति। अत एव वेदान्तदेशिकेन उक्तमन्यत्र -

**अज्ञानवारिधिमपायधुरन्धरं माम्
आज्ञाविभञ्जनमकिञ्चनसार्वभौमम्।**

विन्दन् भवान् विबुधनाथ समस्तवेदी

किं नाम पात्रमपरं मनुते कृपायाः॥ इति।

हे प्रभो! अहम् अज्ञानसमुद्रः अस्मि। अनुचितकर्माचरणे धुरन्धरोऽस्मि। अकिञ्चनेषु प्रथमोऽस्मि। तव आज्ञा अर्थात् वेदशास्त्रवचनानां विभञ्जनश्चास्मि। तादृशं मां विहाय अन्यं तव कृपायाः पात्रं कं वा मनुते। अत्र नानाविधापराधैः युक्तः सन्नपि अहं तव कृपापात्रं भवामि। एतत्सर्वं हि भगवतः श्रीनिवासस्य दयागुणवैशिष्ट्यम्। भगवतः अवताराः सर्वेऽपि दयागुणप्रभवा एव। यथा हि नरसिंहावतारे भक्तप्रह्लादं रिरक्षिषुः स्तम्भादाविर्बभूव। असुरस्य हिरण्यकशिपोः अधर्मकृत्येन पीडितः प्रह्लादः भगवन्तं श्रीहरिं सर्वदा शरणमुपगतवान्। श्रीहरिभक्तं स्वतनयं प्रह्लादं बहुधा पीडयामास हिरण्यकशिपुः। हिरण्यकशिपोः प्रह्लादं रक्षितुम् असुरगृहस्य स्तम्भात् सहसा त्वम् आविर्बभूव। असुरसंहाराय आविर्भूतस्य तव स्वरूपं हि भीषणं, मुखं अदृहासयुतं, वक्त्रीकृतभ्रुवं च आसीत्। परन्तु तद्भीषणरूपं तु केवलमसुरेभ्य एव आसीत्। भक्तप्रह्लादाय तु तव रूपं दिव्यं सौन्दर्यमयं दयोपेतं चासीत्। समानाक्षिभ्यां हि असुराय

भीषणक्रोधयुक्ता दृष्टिः, भक्ताय असुरकुलबालकाय प्रह्लादाय दयामृतस्यन्दनदृष्टिरिति च द्विधा एकदैव अभवदिति सर्वं दयागुणमाहात्म्यं विना किमन्यद् भवितुमर्हति। तदेव प्रपञ्चितं दयाशतके श्रीवेदान्तदेशिकेन -

**सटापटलभीषणे सरभसाट्टहासेद्भूते
स्फुरत्कुधिपरिस्फुटद् भ्रुकुटिकेऽपि वक्त्रे कृते।
दये वृषगिरीशितुर्दनुजडिम्बदत्तस्तना
सरोजसदृशा दृशा समुदिताकृतिर्दृश्यसे॥** इति।

अपि च भक्तप्रह्लादस्य रक्षणाय यत्र यत्र तवास्तित्वं वदति तत्र तत्र त्वं स्वात्मानं स्थापयसि। प्रसिद्धं हि प्रह्लादकथेत्थं, दानव हिरण्यकशिपुः एकैकं वस्तु प्रदर्श्य अत्रास्ति वा तव हरिः, “किं रे बालक! एतस्मिन् स्थाणौ अस्ति वा तव हरिरिति” असकृत् पृष्ठे यत्र यत्र आमिति वदति तत्र तत्र श्रीनृसिंहः लीलया प्राविशत्। अतः इदानीं हिरण्यकशिपुवधाय यस्मात् स्तम्भात् श्रीनृसिंहो आविर्बभूव तत्स्तम्भं विहाय अन्यः सर्वः अपि लोकः श्रीलक्ष्मीनरसिंस्वरूपगर्भः एव। त्रैलोक्यमिदं श्रीनरसिंहमयमिति। ईदृशी खलु त्रैलोक्यव्यापी तव दयागुणः इति सुन्दरमनुसन्धानम्। तदुक्तं श्रीवरदराजपञ्चाशत्स्तोत्रे -

**भक्तस्य दानवशिशोः परिपालनाय
भद्रां नृसिंहकुहनामधिजम्मुषस्ते।
स्तम्भैकवर्जमधुनापि करीश नूनं
त्रैलोक्यमेतदखिलं नरसिंहगर्भम्॥**

नैतावता श्रीनिवासस्य दयागुणवैभवम् अवसितम् अपि च भगवतः दशानामपि अवताराणां हेतुः दयागुण एव। श्रीनिवासः श्रीकृष्णावतारे सकलजीवानां मोक्षमार्गं प्रदर्शयितुं परमकृपया एव श्रीमद्भगवतामृतधाराम् अवर्षत्। एषा भूदेवी सकलप्राणिनां भारं वहति। पापिनां भारः अधिकः अभवत्। अतः पापिनां भारवहने खिन्ना सा भगवन्तं प्रार्थितवती। भूम्या प्रार्थितः श्रीनिवासः तस्याः भारापहरणाय असुरसंहरणाय च भूमौ श्रीकृष्णावताररूपेण समागत्य कुरुक्षेत्रे श्रीमद्भगवद्गीताम् उपदिदेश। वेदशब्दाः सर्वे ईश्वरद्योतकाः एव। तदेवोक्तं विदुषा नैयायिकेन श्रीमदुदयनाचार्येण यत् - “कस्मै एव हि वेदोऽयं परमेश्वरगोचरः” इति। अपि च -

वेदाक्षराणि यावन्ति पठितानि द्विजातिभिः।

तावन्ति हरिनामानि कीर्तितानि न संशयः॥

इति स्मृतिवचनमपि श्रूयते। तादृशपरमात्मगोचरभूते वेदे निगूढस्य तत्त्वस्य प्रतिपादकस्य गीताशास्त्रस्य प्रदानाय दयागुणं विना अन्यत्कारणं किं वा भवितुमर्हतीति।

श्रीनिवासस्य निवासस्थानरूपेण विराजते सप्तगिरयः। स पर्वतः स्वयमेव भगवतः मूर्तरूपमिति भाव्यम्। तदुच्यते श्रीवेदान्तदेशिकेन - **प्रपद्ये तं गिरि प्रायः श्रीनिवासानुकम्पया। इक्षुसार सवन्त्येव यन्मूर्त्या शर्करायितम्॥** इति। यः सप्तगिरिः अस्माभिः दृश्यते तत्र केवलं पाषाणखण्डः। अपि तु श्रीनिवासस्य करुणाप्रवाहः एव शर्कराखण्डरूपेण परिणतोऽभवत्। अतः सर्वोऽपि पर्वतप्रदेशः श्रीनिवासस्य दयागुणस्वरूपमेव। प्रायः अस्माकं पूर्वजाः पवित्रसप्ताचलारोहणे पादरक्षाम् अनेनैव कारणेन न धरन्तीति मन्ये। सप्ताद्रिनाथो भगवान् दयामूर्तिरित्यत्र विदुषां शास्त्रज्ञानाम् आस्तिकानां विप्रतिपत्तिः नास्ति। तथा च भगवतः असंख्याः गुणाः परिकीर्तिताः सन्ति। स्मृतौ “भगवत्” शब्दस्य तात्पर्यमुक्तम् -

ऐश्वर्यस्य समग्रस्य धर्मस्य यशसः श्रियः।

ज्ञानवैराग्ययोश्चैव षण्णां भग इतीरणा॥ इति।

भयावहेऽस्मिन् भवसंसारे मानवाः नित्यमज्ञानवशाद् निमज्जन्ति। समुद्रे निमज्जतां रक्षणाय कश्चिद् हस्तं दत्त्वा साहायं कुर्वन्ति। मज्जन्तः तं हस्तं दृढं परिगृह्य समुद्रात् निर्गच्छन्ति। तथैव अस्मिन् भयावहे संसारसागरे मानवाः अज्ञानेन भृशं पीडिताः रक्षां विना मज्जन्ति। तादृशान् मानवान् उद्धर्तुं श्रीनिवास विविधशाखोपेतेभ्यः वेदेभ्यः संसारसागराद् रक्षणाय शास्त्ररूपं पाणिं सम्प्रदाय जीवान् रक्षति। वेदोदितप्रपत्तिरूपम् उपायं सम्प्रयुज्य श्रीनिवासशरणे शरणंगता मानवाः संसारात् मुक्ता भवन्ति। एतत् सर्वं श्रीनिवासः दयागुणेन करोति। प्रपन्नानां रक्षणाय सर्वदा बद्धपरिकरः अस्ति। तदेवोक्तं श्रीरामेण श्रीमद्रामायणे -

सकृदेव प्रपन्नाय तवास्मीति च याचते।

अभयं सर्वभूतेभ्यो ददाम्येतद् व्रतं मम॥

आनयैनं हरिश्रेष्ठ दत्तमस्याभयं मया।

विभीषणो वा सुग्रीव यदि वा रावणः स्वयम्॥

इति।

(वा.रा.६.१८.३३.३४)

पुनः पुनः शरणोपायः न कर्तव्यः। सकृदेव एकवारमेव तवास्मीति मम चारणे शरणागतेभ्यः अभयं मोक्षपदं ददामीति भगवद्वचनम्। प्रपन्नसम्बन्धिभ्यः अन्येभ्यः अपि अहमभयं प्रयच्छामीति भगवद्वचनम्। तद्यथा सुदर्शनोपनिषदि - **पशुर्मनुष्यः पक्षी वा ये च वैष्णवसंश्रयाः। तेनैव ते प्रयास्यन्ति तद्विष्णोः परमं पदम्॥** इति वैष्णवानां संसर्गात् पश्चादीनामपि प्राणिनां विष्णुपदप्राप्तिः गदितं श्रुतौ। अहो श्रीनिवासस्य दयागुणवैशिष्ट्यम्। केवलं मनुष्याणां मोक्षं प्रयच्छति, अपि तु वैष्णवसंसर्गेण पश्चादीनामपि सायुज्यं प्रयच्छतीति तदीयकरुणावैभवम्।

श्रीवेदान्तदेशिकः भगवतः श्रीनिवासस्य दयागुणमधिकृत्य दयाशतकमिति एकं श्लोककाव्यं व्यरचयत्। तस्मिन् शतके भगवतः श्रीनिवासस्य दयागुणवैभवं पद्यबद्धं करोति। श्रीनिवासस्य दयां नायिकां कृत्वा तस्य महिषीत्वेन स्तुता वर्तते दयाशतके श्रीमद्वेदान्तदेशिकेन। भगवतः सर्वेऽपि दशावताराः दयागुणसमुद्भवा एवेऽति प्रपन्नयति। प्रत्येकस्मिन् अवतारे विष्णोः दयागुणवैशिष्ट्यं स्फुटमवलोक्यते।

पुराणादिषु श्रूयते विष्णोः दयागुणवैभवेन भक्ताः कथं रक्षणं प्राप्ताः इति। यथा हिरण्यकशिपुसुतः प्रह्लादः नरसिंहावतारे त्वया रक्षितः, कृष्णावतारे इन्द्रकोपेन ब्रजवासिनां रक्षणाय गोवर्धनपर्वतं लीलया स्वाङ्गुलिमूले सन्धार्य इन्द्रस्य गर्वभङ्गः कृतः, मकरास्यगृहीतः गजेन्द्रः त्वया रक्षितः। ततः कुरुकुलस्य क्षीणे अश्वत्थामप्रयुक्तस्य ब्रह्मास्त्रस्य प्रभावेण उत्तरायाः गर्भे एव भस्मीभूतस्य शिशोः पुनर्जीवनं प्रदाय लोकः रक्षितः। इत्थं शरणागताः सर्वेऽप्यभेदेन सर्वविधासु विपत्तिषु भगवता श्रीनिवासेन रक्षितः। वयं यद्यपि नानापराधभूयिष्ठाः, अकिञ्चनाः वेदाज्ञाभज्जनाः स्मः, तथापि स त्वमस्मान् कृपया रक्षति। वस्तुतः तदेव तव दयागुणीभूतायाः दयादेव्याः वात्सल्यम्। अत एव गोदादेवी प्रार्थयते -

**जातापराधमपि मामनुकम्प्य गोदे
गोप्त्री यदि त्वमसि युक्तमिदं भवत्या।**

**वात्सल्यनिर्भरतया जननी कुमारं
स्तन्येन वर्धयति दुष्टपयोधराऽपि॥** इति।

शैशवावस्थायां वयं स्तन्यपानावसरे जननीं दन्तैः पीडितवन्तः। यद्यपि दंशनेन पीडा भवति, तथापि अस्माकं जननी वात्सल्येन तदंशनम् अविगणय्य अस्मान् स्तन्यपाने वर्धयति। तथैव संसारे वयं प्राणिनः नानापराधान् आचरामः। येन वयं पुरुषार्थभोगाय नितराम् अनधिकारिणः स्याम। काम-क्रोध-लोभैः आत्मपतनभूतैः लिप्ताः वयमिह कस्मैचिदपि पुरुषार्थाय योग्याः न भवामः। भगवता श्रीकृष्णेन श्रीमद्भगवद्गीतायाः षोडशाध्याये उक्तम् - त्रिविधं नरकस्येदं द्वारं नाशनमात्मनः। कामः क्रोधस्तथा लोभस्तस्तस्मदेतत् त्रयं त्यजेत्। इति कामक्रोधादिभिः अपराधं कुर्मश्चेदपि परमकृपया अस्माकमुपरि सा लक्ष्मीः जननी इव अनुकम्पया पूर्णा सती रक्षति। अत एव प्रतिदिनम् अस्माभिः भगवतः पुरस्तात् क्षमां याचे। अतः पाञ्चरात्ररक्षायाम् -

**अज्ञानादथवा ज्ञानादशुभं यत् कृतं मया।
क्षन्तव्यं तदशेषेण दास्येन च गृहाण माम्॥
उपचारापदेशेन कृतानहरहर्मया।
अपचारानिमान् सर्वान् क्षमस्व पुरुषोत्तम॥**

ईदृशपापसंघैः परिवृढा वयं कथं खलु श्रीनिवासस्य कृपामन्तरा जीवने उन्नतिं प्राप्तुं शक्नुमः। अतः सर्वदा वयं तस्य भगवतः श्रीनिवासस्य दयोदेवी संस्तूय आत्मरक्षार्थं यत्नवन्तो तिष्ठेम। भगवतः देवदेवस्य श्रियःपतेः शौर्य-ज्ञान-बल-वीर्यादिगुणाः नैके सन्ति। किन्तु तेषु दयागुणमतिशेते इति मनसि धृत्वैव दयागुणवैभवं पूर्वाचार्यैः नानाप्रकारेण प्रपञ्चितम्। तत्राप्यस्ति हेतुः, यतो वीर्यशौर्यादयः जीवानां मोक्षप्रदायिनो न भवन्तीति। अत एव वेदान्तदेशिकः प्रार्थयति दयाशतकस्यान्ते - 'मुक्तानुभूतिमिह दास्यति मे मुकुन्दः' इति। अत एव श्रीनिवासस्य गुणेषु 'गुणेश्वरी' इति दयागुणस्य स्तुतिः कृता। अत्र इदं न चिन्तनीयं यद् भगवतः सर्वेषां गुणानामादरप्रकटनाभावे काचिद् हानिरिति। पर्णपुष्पफलादीनाम् आधारः यथा वृक्षस्य मूलः भवति, तद्वत् भगवतः श्रीनिवासस्य नानाविधगुणशाखायाः मूलः दयागुण एवेति विज्ञाय तद्गुणवैभवस्तवनप्रदङ्गेन भगवतो वृषाद्रिनाथस्य कृपया सकलविधसौभाग्ययुक्ता वयं भवामः। इति शम्।

दुर्बुद्धिः विनश्यति

कविः - विष्णुशर्मा

अस्ति मगधदेशे फुल्लोत्पल नाम सरः। तत्र सङ्कटविकटौ नाम हंसौ निवसतः। कम्बुग्रीवः नामकः तयोः मित्रम् एकः कूर्मः अपि तत्रैव प्रतिवसति स्म।

अथ एकदा धीवराः तत्र अगच्छन्। ते अकथयन् - “वयं श्वः मत्स्यकूर्मादीन् मारयिष्यामः। एतत् श्रुत्वा

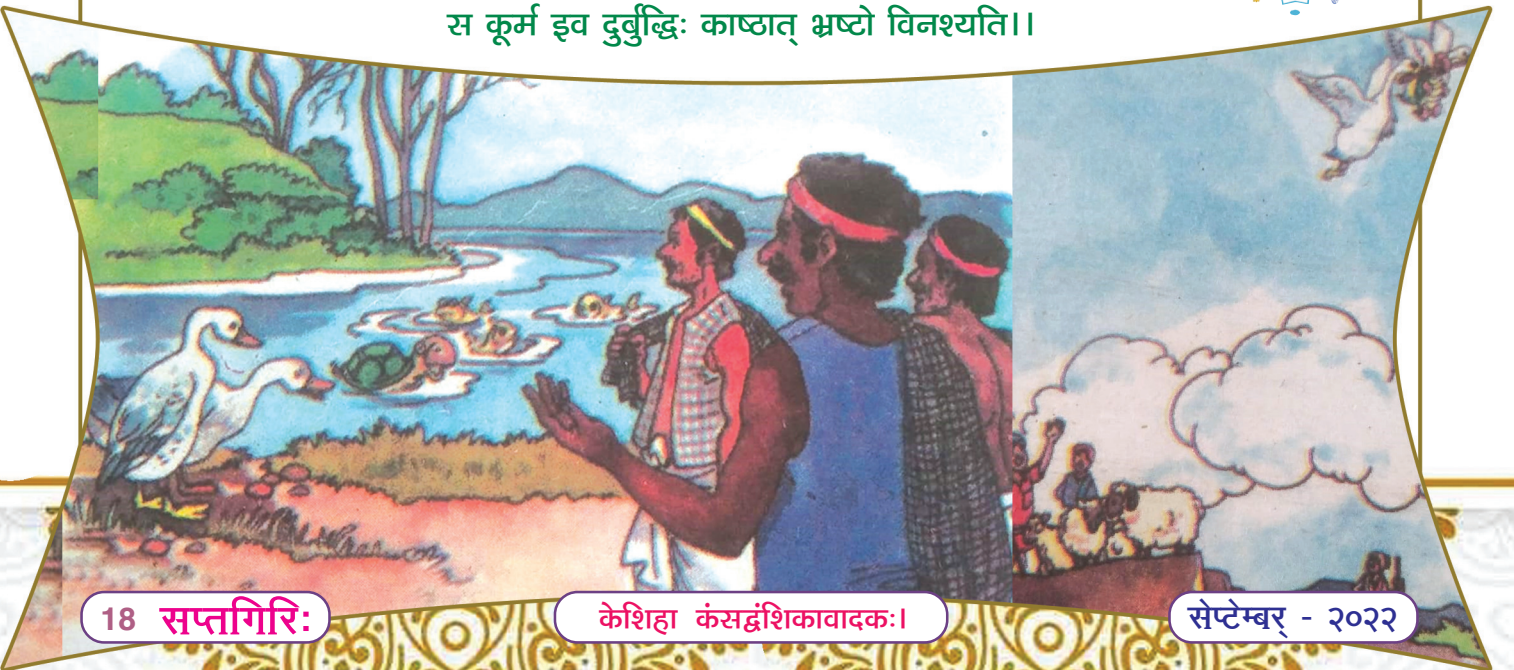
कूर्मः अवदत् - “मित्रे किं युवाभ्यां धीवरणां वार्ता श्रुता? अधुना अहं किं करोमि?” हंसौ अवदताम् “प्रातः यद् उचितं तत्कर्तव्यम्।” कूर्मः अवदत् मैवम् तद् यथाऽहम् अन्यं हृदं गच्छामि तथा कुरुताम्।” हंसौ अवदताम् - “आवां किं करवाव?” कूर्मः अवदत् “अहं युवाम्यां सह आकाशमार्गेण अन्यत्र गन्तुम् इच्छामि।”

हंसौ अवदताम्- “अत्र कः उपायः”? कच्छपः वदति- “युवां काष्ठदण्डम् एकं चञ्चा धारयताम्। अहं काष्ठदण्डमध्ये अवलम्ब्य युवयोः पक्ष बलेन सुखेन गमिष्यामि”। हंसौ अकथयताम् “सम्भवति एषः उपायः। किन्तु अत्र एकः अपायोपि वर्तते। आवाभ्यां नीयमानं त्वामवलोक्य जनाः वदिष्यन्ति एव। यदि त्वमुत्तरं दास्यसि तदा तव मरणं निश्चितम्। अतः त्वम् अत्रैव वस।” तत् श्रुत्वा क्रुद्धः कूर्मः अवदत् “किमहं मूर्खः? उत्तरं न दास्यामि। किञ्चिदपि न वदिष्यामि। अतः अहं यथा वदामि तथा युवां कुरुतम्।”

एवं काष्ठदण्डे लम्बमानं कूर्मं पौराः अपश्यन्। पश्चाद् अधावन्, अवदन् च- “हंहो! महदाश्चर्यम्। हंसभ्यां सह कूर्मोऽपि उड्डीयते।” कश्चिद् वदति- “यदि अयं कूर्मः क्रुद्धः जातः। मित्राभ्यां दत्तं वचनं विस्मृत्य सः अवदत् - “यूयं भस्म खादत।” तत्क्षणमेव कूर्मः दण्डात् भूमौ पतितः। पौरैः सः मारितः। अत एवोक्तम्।

सुहृदां हितकामानां वाक्यं यो नाभिनन्दति।

स कूर्म इव दुर्बुद्धिः काष्ठात् भ्रष्टो विनश्यति॥

श्रीकृष्णस्य अपूर्वमैत्री

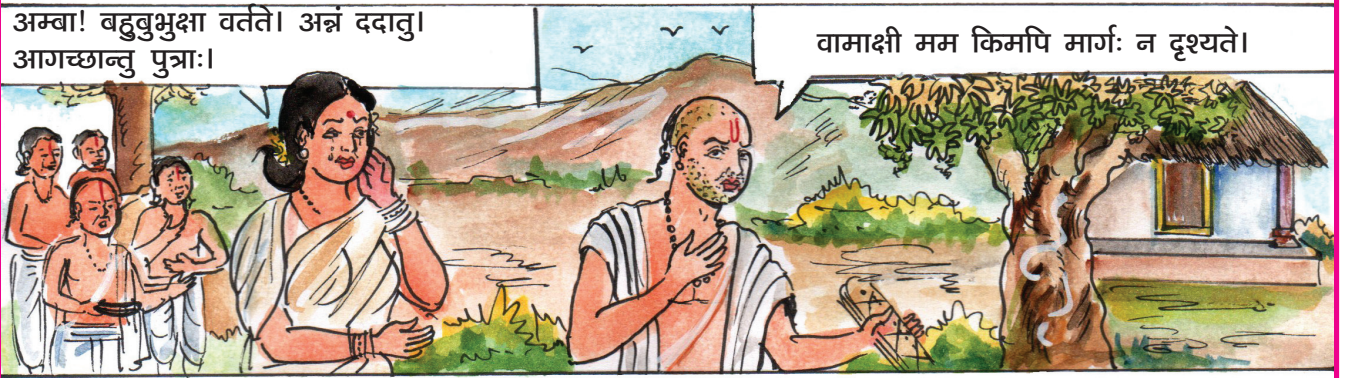
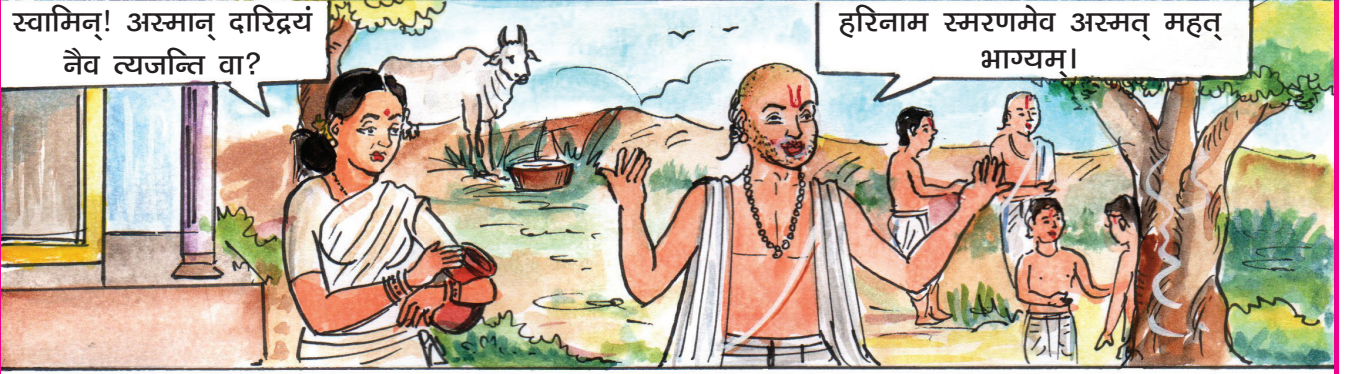
तेलुगुमूलम् - श्री डी.श्रीनिवास दीक्षितुलु

चित्राणि - चित्राणि - श्री के.द्वारकानाथः

संस्कृतानुवादः - का. भास्करः

चरवाणी - ८१४३९५०८३३

पूर्वं द्वारकायाः दूरे एकस्मिन् ग्रामे सुधामः नाम कश्चन ब्राह्मणः आसीत्। तं कुचेलः इत्यपि वदन्ति स्म। श्रीकृष्णस्य बाल्यमित्रं सुधामः अतीव निर्धनः आसीत्। तस्य भार्या वामाक्षी। तयोः बहवः पुत्राः अजनयन्।

वामाक्षी तान् तण्डुलान् उत्तरीये अभदन्त्। सुधामः तान् स्वीकृत्य द्वारकां प्रति अगच्छत्। श्रीकृष्णस्य प्रसादसमीपे गत्वा द्वारभटान् प्रति

आर्य! श्रीकृष्णस्य दर्शनार्थम् आगतोऽस्मि। अहं तस्य बाल्यमित्रम्।

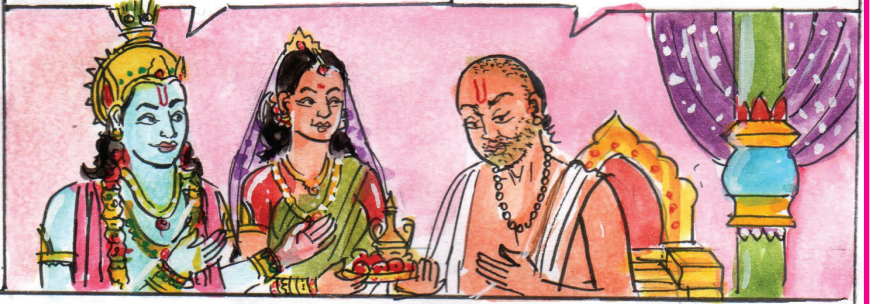
उक्त्वा आगच्छामः। परं... भवन्तं दृष्ट्वा एवं न भाति।

द्वारभटाः गत्वा सुधामस्य आगमनं श्रीकृष्णं प्रति अवदन्। सुधाम नाम श्रवणमात्रेण एव श्रीकृष्णः रुक्मिण्या सह गत्वा अत्यन्तआदरेण स्वागतसत्कारान् कृत्वा, तस्य योगक्षेमाधिकान् अपृच्छन्।

सुधाम! मह्यं किम् आनीतम् भवते?

श्री कृष्ण! महता उपानीयं न आनीतं मया

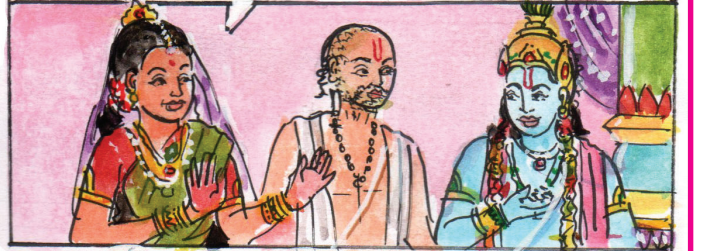

लज्जमनस्कः कुचेलस्य शरीरं स्पृष्ट्वा उत्तरीये बन्धीयमान पृथक्तण्डुलान् स्वीकृत्य एकं मुष्टिं सः अखादत्।

द्वितीय मुष्टिं स्वीकृत्य खास्यमान श्रीकृष्णं रुक्मिणी निवार्य देव देव! अनन्तकोटि सम्पदः एनं दातुं खादित पृथक्तण्डुलान् आलम्। इतोऽपि मा खाद।

अहो! कीयत् मधुराः पृथक्तण्डुलाः?

तस्मिन् दिने षड्सोपेतभोजनं खात्वा कुचेलः श्रीकृष्णं प्रति

श्रीकृष्ण! अहं चरितार्थः अभवम्।

श्रीकृष्णः तस्य मित्रं, प्रियभक्तं प्रति अनन्तकोट्यात्मक सम्पदान् अनुगृहणन्।

अग्रिमसंचिकायां श्रीवेङ्कटेशस्य दिव्यलीलाविलासान्तरं दृष्ट्वा धन्याः भवेम...

स्वस्ति

तिरुमलतिरुपतिदेवस्थानानि

ऐदंप्राथम्येन सप्तगिरिमासपत्रिकायां लघुप्रश्नोत्तरी इति स्पर्धाकार्यक्रमः आयोजितः यत्र एतन्मासीयपत्रिकायां प्रकटितविषयाधारिताः प्रश्नाः भवेयुः। अतः हे बालबालिकाः! प्रतिमासं इमां पत्रिकां पठित्वा उत्तरदानप्रक्रियायां सक्रियं भागं वहन्ति खलु!

लघुप्रश्नोत्तरी

- तिरुमले विद्यमान सुप्रसिद्ध पुष्करिण्याः नाम किम्?
- श्रीनिवासस्य ब्रह्मोत्सवे कस्मिन् नक्षत्रे अवभृत्स्नानं भवति?
- श्रीनिवासस्य रथोत्सवः कस्मिन् दिने भवति।
- प्रतिदिनं सहस्रानां भक्तानां कृते अन्नदानं क्रीयमाणं भवनस्य नाम किम्?
- वैखानस आगमः कस्य वेदस्य अन्तर्भागः?
- गजदन्तैः निर्मितं पल्लव्यां कः उत्सवः प्रचालयते?
- गरुडोत्सवे अलङ्कियमान आभरण विशेषस्य नाम किम्?
- पद्मावत्याः मातायाः नाम किम्?
- श्रीनिवासमङ्गापुर समीपे विद्यमान नद्याः नाम किम्?
- सप्तगिरि मासपत्रिका कस्मिन् वर्षे समारब्धा।
- अर्जुनं प्रति पाशुपतास्त्रं कः दत्तवान्?
- वल्मीके क्षीरं कः क्षिपति?
- श्रीनिवासस्य माता का?
- श्रीनिवासस्य श्वसुरः कः?
- ब्रह्मोत्सवः कतिदिनेषु प्रवर्तते?

समाधानानि

- १.
- २.
- ३.
- ४.
- ५.
- ६.
- ७.
- ८.
- ९.
- १०.
- ११.
- १२.
- १३.
- १४.
- १५.

नियमावलिः

- केवलं १० तः १५ वर्षीयाः बालाः हैन्दवाः अत्र भागं ग्रहीतुमर्हन्ति।
- बालाः पत्रिकापुटे प्रदत्तस्थले समानभाषायाम् एव उत्तरं विलिख्य तत्पत्रं **The Chief Editor Office, Sapthagiri, T.T.D. Press Compound, K.T.Road, Tirupati 517507**, प्रति २५ दिनाङ्कात् पूर्वं प्रेषयेयुः। प्रतिकृतिः (Xerox) नैव स्वीक्रियन्ते।
- बालानां पितरौ मासपत्रिकाग्रहीतारः (Subscribers) भवेयुः। तत्र नाम, सङ्केतः, दूरवाणीसङ्ख्या च उत्तरपत्रिकायां देया एव।
- समाधानेषु त्रुटयः, समीकरणानि च न भवेयुः।
- सर्वेषां प्रश्नानां समीचीनसमाधानं दत्तानां त्रयाणां बालानां चयनं DIP द्वारा क्रियते।
- विजेतृणां नामानि अग्रिममासीय सप्तगिरि पत्रिकायां प्रचुरितानि भवन्ति।
- Chief Editor कार्यालयीयकार्यकर्तृपुत्रपत्रिकानां च अत्र अवकाशो नास्ति।
- अस्य कार्यक्रमस्य समाचारः दूरवाणीद्वारा नैव दीयते।

Subscription Number :

Address :

Name :

Mother :

Father :

Phone Number :

सेप्टेम्बर - २०२२

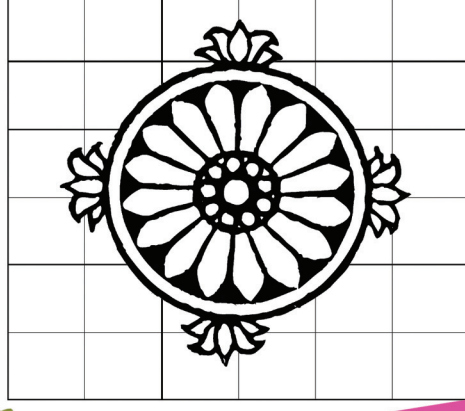
विद्युदुद्योतवत्प्रस्फुरद्वाससं

21 सप्तगिरिः

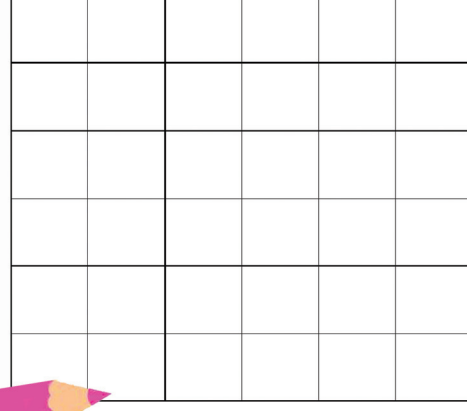
अस्य चित्रपटस्य रञ्जनं कुर्मः वा?

प्रदत्तं चित्रपटम् अधोनिर्दिष्टप्रदेशे
स्थापयामो वा?

चि
त्र
ले
ख
न
म्

रसप्रश्नाः

१. महाभारते कति पर्वाणि सन्ति?
२. द्रौपद्याः अपरं नाम किम्?
३. उत्तरायाः पतिः कः?

४. महाभारतस्य कर्ता कः?
५. वेदव्यासस्य पिता कः?
६. महाभारतयुद्धः कति दिनानि अभवत्?

(श्रीगणेशाय नमः ३ : श्रीगणेशाय नमः ४ : श्रीगणेशाय नमः ५ : श्रीगणेशाय नमः ६ : श्रीगणेशाय नमः ७ : श्रीगणेशाय नमः ८ : श्रीगणेशाय नमः ९ : श्रीगणेशाय नमः १० : श्रीगणेशाय नमः)

Printed by Sri P. Ramaraju, M.A., and Published by Dr. K. Radha Ramana, M.A., M.Phil., Phd.,
on behalf of Tirumala Tirupati Devasthanams and Printed and Published at Tirumala Tirupati
Devasthanams Press, K.T. Road, Tirupati 517 507. Editor : Dr.V.G. Chokkalingam, M.A., Ph.D.

१७-०७-२०२२ तारीखायां तिरुमल मध्ये आयोजित अणिवर आस्थान महोत्सव कार्यक्रमः।
अस्मिन् कार्यक्रमे ति.ति.दे. कार्यनिर्वाहणाधिकारि श्री ए.वि.धर्मा रेड्डी दम्पत्यौ अन्य प्रमुखाः च।

०५-०८-२०२२ तारीखायां तिरुचानूरु श्री पद्मावती देव्याः अयोजित श्री वरलक्ष्मी व्रत कार्यक्रम
दृश्यमालिका।

०१-०८-२०२२ तारीखायां पुनःप्रारम्भ अखण्ड हरिनाम सङ्कीर्तना यज्ञ कार्यक्रमः।
अस्मिन् कार्यक्रमे ज्योतिप्रज्ञवलनं ति.ति.दे. कार्यनिर्वाहणाधिकारि श्री ए.वि.धर्मा रेड्डी, ऐ.डि.ई.एस्.,
तदितराः च कृतवन्तः

SAPTHAGIRI (SANSKRIT) SPIRITUAL ILLUSTRATED MONTHLY PUBLISHED BY TIRUMALA TIRUPATI DEVASTHANAMS
PRINTING ON 20-08-2022 & posting at Tirupati RMS Regd.with the Registrar of Newspapers for
India under RNI No.21138/1970 Postal Regd. No. TRP/154/2021-2023"
LICENCED TO POST WITHOUT PREPAYMENT No.PMGK/RNP/WPP-04(4)/2021-2023"
Posting on 5th of every month.

२७-०९-२०२२

भौमवासरः

रात्रौ

महाशेषवाहनम्